

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่ประชาชนร่วมกันทำหรือร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลริเริ่มกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ซึ่งมีการดำเนินงานเรื่อยมาทั้งก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และหลังมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แต่การกำหนดการพัฒนาชุมชนที่ชัดเจนได้เริ่มขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 5 โดยได้มีการกำหนดแผนพัฒนาชุมชนยากจน แผนพัฒนาจังหวัดกำหนดพื้นที่เป้าหมายและการกำหนดกระทรวงหลักในการดำเนินการควบคุมพื้นที่ 12,562 หมู่บ้าน โดยใช้เงินงบประมาณถึง 4,458 ล้านบาท แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และ ฉบับที่ 7 ก็ได้ทุ่มเทเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดเช่นกัน จนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และ ฉบับที่ 9 ปัจจุบันก็ยังคงให้ความสำคัญอยู่ที่คน เน้นในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญในการพัฒนา (วิรัช วิรัชวรณ และคณะ. 2536 : 62) และหลังจากได้มีการทบทวนนโยบายและแผนพัฒนาประเทศไทยในอดีต โดยองค์กรภาครัฐบาลและเอกชน พบว่า ผลของการพัฒนาได้ตกอยู่กับกลุ่มคนเพียงส่วนน้อย มิได้กระจายสู่คนส่วนใหญ่ของประเทศอย่างทั่วถึงและแท้จริง เนื่องจากการกำหนดสูตรสำเร็จของการพัฒนาโดยการผ่านกลไกต่างๆ ของรัฐที่อยู่ในลักษณะผู้พัฒนา และประชาชนเป็นผู้รับการพัฒนามาโดยตลอด มิได้คำนึงว่าจะตรงกับปัญหาของชุมชน จึงทำให้เกิดข้อสรุปใหม่ในการพัฒนาว่าประชาชนต้องเป็นผู้พัฒนาชุมชนด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นชุมชนเมืองหรือชนบท เพราะประชาชนจะเป็นผู้รู้ปัญหาของชุมชนตนเองดี (พิมาน วงศ์อภัย. 2533 : 1) อย่างไรก็ตาม การพัฒนายังมีส่วนในการเอื้อต่อการเติบโตของประชาธิปไตยในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง ดังข้อความรายงานของกรมการพัฒนาชุมชน ที่กล่าวว่า การพัฒนาที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดทุนทางสังคมและทางเศรษฐกิจหลายประการ ซึ่งเป็น จุดแข็ง ของประเทศที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนา กล่าว คือ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้วางพื้นฐานให้เกิดการปฏิรูปที่สำคัญทั้งทางสังคม การเมือง การบริหารภาครัฐ และการกระจายอำนาจ ขณะที่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและพลังท้องถิ่นชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้นเอื้อต่อการเติบโตของประชาธิปไตย (2545 : 2)

นอกจากนี้ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : คำนำ) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า การพัฒนาชุมชนหรือการพัฒนาสังคมแนวใหม่นี้เน้นการมีส่วนร่วม

ของประชาชน โดยถือว่าเป็นแนวทางการพัฒนาแนวทางใหม่ที่จะเปลี่ยนแปลงฐานะของประชาชนให้เป็นผู้กำหนดการพัฒนาตนเองและถือว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ และเจตน์ มงคล (2547 : 2) ได้เน้นให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนรู้จักแก้ไขปัญหาของตนเอง ดังคำที่กล่าวว่า ถึงแม้หลายฝ่ายจะให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม แต่ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนมีความสำนึกในการทำประโยชน์แก่ส่วนรวม และฝ่ายเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบต้องสร้างกลไกให้ประชาชนได้มีโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง จากลักษณะเช่นนี้ การพัฒนาชุมชนต่างๆ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนแต่ละชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในชุมชนของตนเอง แต่โกวิท พวงงาม (2541 : 62) มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนและคณะกรรมการชุมชน มักจะออกมาในรูปของการถูกชักชวนให้ร่วมมือทำงานกับทางราชการในการช่วยทำ ช่วยออกแรง ช่วยมาร่วมประชุมและให้ข้อมูลต่างๆ แต่พอถึงขั้นจะตัดสินใจดำเนินการโครงการและใช้งบประมาณเพื่อกระทำการในกิจกรรม โดยส่วนมากมักจะตกอยู่ในอำนาจของข้าราชการเป็นส่วนใหญ่

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนต้องอาศัยยุทธวิธีที่สำคัญ คือ การให้ความสำคัญกับประชาชนในท้องถิ่นระดับพื้นฐาน โดยเน้นการพัฒนา 3 เรื่อง คือ เน้นการพัฒนาคน เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และเน้นการเริ่มต้นที่ระดับฐานราก หรือระดับหมู่บ้านเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งในตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบูรณ์ ก็เป็นชุมชนหนึ่งที่อำนาจการตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาของชุมชนตกอยู่ในอำนาจของข้าราชการ ประชาชนเป็นเพียงผู้ให้ความร่วมมือปฏิบัติตามเท่านั้น มิได้เป็นผู้คิดตัดสินใจดำเนินโครงการ ขาดโอกาสในการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหา เช่น เรื่องของการปรับปรุงระบบสาธารณสุข โรค การแก้ไขปัญหาหนี้สินและความยากจน การผลิตทางการเกษตรที่ขาดทุน การปกป้องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ จากสภาพเช่นนี้ต้องมีการปรับปรุงแก้ไของค์ประกอบอีกหลายด้าน เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้ประชาชนในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่รู้ปัญหาของชุมชนมากที่สุดได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามที่ดินเองต้องการ และเพื่อการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อศึกษาระดับความรู้ในการพัฒนาชุมชน ของประชาชนตำบลท่าแลง จังหวัด เพชรบุรี

3. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรีตามคุณลักษณะส่วนบุคคลและระดับความรู้ในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี

สมมติฐานในการวิจัย

ประชาชนที่มีคุณลักษณะส่วนบุคคลและความรู้ในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันจะมี ส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรีแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ชุมชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี โดยกำหนด หัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาเป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษา 1 คน ต่อ 1 ครัวเรือน มีจำนวน ครัวเรือนทั้งสิ้น 1,138 ครัวเรือน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 1,138 คน (องค์การบริหารส่วน ตำบลท่าแลง. 2548)

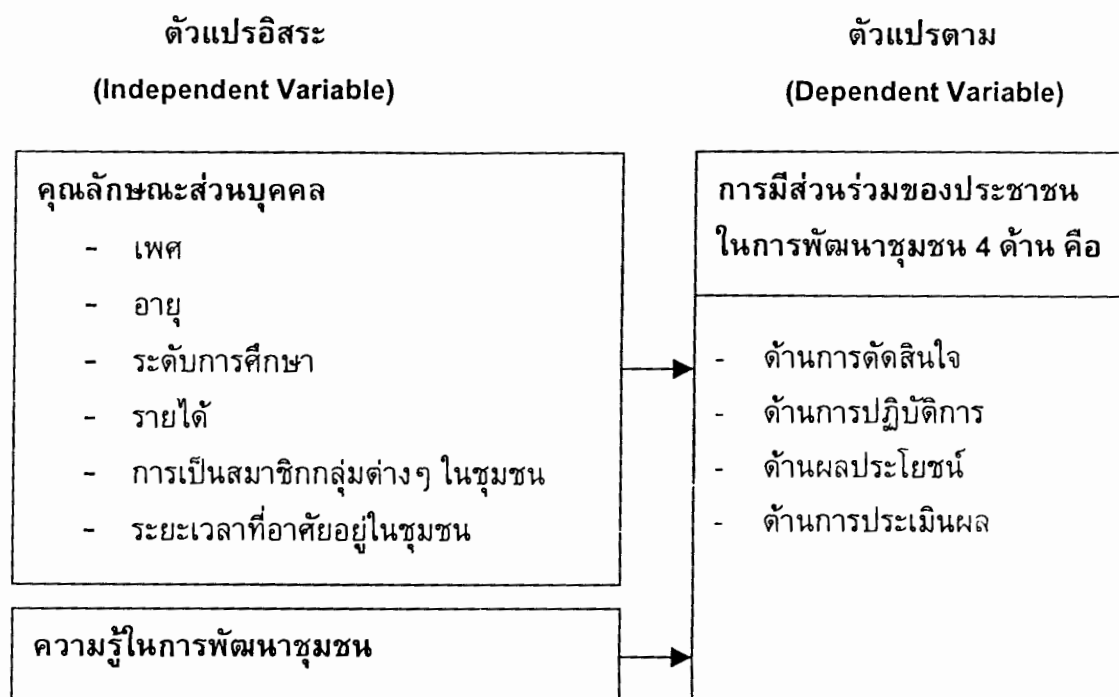
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาที่อาศัย อยู่ในตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี โดยคำนวณจากสูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ จากจำนวน 1,138 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 296 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความรู้ในการ พัฒนาชุมชน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบล ท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลตามแนวคิดของโคเฮน และอ็พฮอฟฟ์ (1977 : 199 - 222)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ประชาชน

หมายถึง ประชาชนที่มีรายชื่อตามสำเนาทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในตำบลท่าแลง อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี โดยกำหนดเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนหรือภรรยาเป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษา 1 คนต่อ 1 ครัวเรือน

การพัฒนาชุมชน

หมายถึง การที่ประชาชนร่วมกันทำเองหรือร่วมกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในการจัดทำกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อให้ท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าดีขึ้น โดยอาศัยความต้องการที่แท้จริงหรือความคิดริเริ่มของประชาชนในชุมชนเองเป็นหลักในการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการต่างๆ ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงท้องถิ่นให้เจริญขึ้นทั้งในด้านสาธารณูปโภค เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชาชนตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี ใน 4 ด้าน คือ การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมด้านผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

การมีส่วนร่วม

หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ โดยมีผลประโยชน์กับตัวประชาชนเอง

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี

การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ

หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ เช่น ร่วมดำเนินกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนตามแผนที่วางไว้ ทั้งในด้านการใช้แรงงาน การร่วมบริจาคทรัพย์หรือวัสดุสิ่งของต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทางด้านวัสดุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคลในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานภายหลังจากการดำเนินกิจกรรมเพื่อค้นคว้าหาจุดเด่น จุดด้อยและหนทางปรับปรุงแก้ไขเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไปในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ตำบลท่าแลง จังหวัดเพชรบุรี

การเป็นสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน

หมายถึง การที่ประชาชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนด้วยการเป็นสมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆ ที่ได้รับมอบหมาย

ความรู้ในการพัฒนาชุมชน

หมายถึง ความรู้ในการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนในชุมชนได้รับจากการฝึกฝนอบรม และจากประสบการณ์ ทำให้เข้าใจบทบาท หน้าที่ และประโยชน์ของการพัฒนาชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ไปปรับใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอื่น ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- เป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจ ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอื่นๆ ต่อไป